

AZ OKTATÁSÜGYI MINISZTERIUM SZEMLÉLTETŐ FILMKIRENDELTSÉGE
filmdia sorozatából
17. szám.

ZRINYI MIKLÓS /1620-1664/.

Irodalomtörténeti sorozat: 3.

Készült: 1952. évben.

1. Zrinyi Miklós. A költő fiatal korában, 1642 körül készült olajfestmény.

Zrinyi Miklós, a XVII. század legnagyobb epikus költője 1620 május 1-én született Ozoly várában. Atyja, György, a szigetvári hősnek unokája, Horvátország bánja volt. Anyja Széchenyi Magdolna. Atyját korán elvesztette /6 éves korában/ s nemsokára, 1628-ban anyja is meghalt. Zrinyi Miklós testvérével, Péterrel, tehát korán árvaságra jutott. A két árvának a neveltetéséről Pázmány Péter és Batthyány Ferenc gondoskodott.

Képünk Zrinyi Miklós egyetlen festett arcképe nyomán készült. Ezt a képet minden bizonnyal közvetlen szemlélet után festették. Szerzője a velencei festőiskolához tartozó művész lehetett. Életnagyságban, majdnem derékig ábrázolja a férfivá serdülő költőt. Benne a nem tehetségtelen festő inkább az ábrándoslelkű költőt, mintsem a törökverő hőst örökitette meg.

2. Zrinyi Miklósról készített rézkarc.

A nagy hadvezér elszántságát, nyíltságát, bátor tekintetét hűen tükrözi ez a XVIII. században készült rézkarc.

3. Zrinyi Miklós, a hadvezér.

Zrinyi Miklóst az észéki hid lerombolása után Európaszerte ünnepezték s mint kiváló hadvezért emlegették. Az 1664-i téli hadjárat után Európa minden részéből szállt feléje a dicséret. Zrinyit, a hadvezért ábrázolja ez a kép, amelyet Joachim Hofman készített Nürnbergben a XVIII. században.

4. Fent: A csáktornyai vár /egykoru rajz/. Középen és alul: Két rajz a csáktornyai várról a XIX. század végéről.

Itt töltötte Zrinyi Miklós gyermekkorának egy részét és itt telepedett le 1637-ben, amikor olaszországi tanulmányutjáról hazatért.

5. Zrinyi Miklós, a szigetvári hős, legrégebbi képmása 1566-ból.

Ez a legrégebbi fennmaradt képmása a költő dédapjának, a szigetvári hősnek.

6. Zrinyi Miklós, a szigetvári hős, a költő dédapja. Német rézkarc.

A szigetvári hős, akiről Zrinyi Miklós a "Szigeti veszedelem" c. eposzát írta, európai híri hadvezér volt. Ezt bizonyítja ez a német rajzolótól származó kép aláírása is.

5511120/17

7. Egykoru kép Szigetvárról.

Szigetvár döntő jelentőségű pont volt a XVI. században hódító háborút viselő törökök útjában. Képünk a várról készített egykoru rajzot ábrázolja.

8. Velence, Firenze, Róma, Nápoly XV-XVI. századbeli ábrázolása. Ezekben a városokban a fiatal Zrinyi 1636 nyaratól 1637. februárjáig tanulmányuton volt.

A fiatal Zrinyi Batthyány Ferenc udvarában nevelkedett. Pázmány Péter irányította nevelését. Előbb Grazban, majd Nagyszombatban, Bécsben s ujfent Nagyszombatban tanult. 1636-ban pedig Olaszországba küldte őt Pázmány tanulmányutra. Képünk azt a négy olasz város ábrázolja, ahol Zrinyi tanulmányuton volt. Velence, Firenze, Róma, Nápoly.

9. Zrinyi Miklós kézírása egy olasz könyvön.

Zrinyi fiatalon megtanult olaszul. Sokat olvasott kora nagyolasz költőjéktől Tassótól. Ismerte Macchiavelli írásait és olaszországi útja során fejlesztette ki magában a nagyszerű, a nagyszabású iránt való érzékét. Az olasz kultúra iránt tanúsított érdeklődését bizonyítja nagyszámu olasz nyelvű könyve, amelyek egyikére egy olasz mondatot és egy magyarnyelvű epigrammát írt. Az olasz mondat így hangzik: "Assai ben balla a chi la fortuna sonna". Magyarul: "Elég jól táncol, akinek a szerencse muzsikál".

10. "Arianna sirása". Zrinyi szerelmes verse feleségéhez: Draskovich Eusebiához.

Zrinyi, miután Olaszországból hazajött, Csáktornyan telepedett le. Rendbeszedte gazdaságát, országrésze ügyeit s megkezdte harcait a közeli török helyőrségek ellen s tevékeny részt vett a 30 éves háboruban. III. Ferdinánd király oldalán a svédek s a velük szövetkezett I. Rákóczi György erdélyi fejedelem ellen. A király 1647-ben horvát bánná nevezte ki. Ezidőtájt nősült, feleségül vette Draskovich Eusebiát, aki iránt már régebben heves szerelemre lobbant. A leány sokáig nem hajolt feléje s ekkor írta a költő "Arianna sirása" c. versét, amely egy kötetben jelent meg a Szigeti veszedelem c. époszával.

11. A "Siralmas panasz" kezdősorai.

Az 1650-os években döntő változás állott be Zrinyi politikai magatartásában. Meglátta mind a Habsburg, mind a török hódítás felmérhetetlen veszedelmét s megerősödött benne az a meggyőződés, hogy hazáját megmentse e két ellenségtől. Kortársai közül elsőként ismerte fel a törökök erejének hanyatlását és a Habsburg-ház csalárdságát. 1655-ben a nádorválasztó országgyűlés előtt a bécsi udvar névtelen röpiratot terjesztett, amely a választó királyság hátrányos voltát fejtegette s rábeszélni igyekezett a magyar rendeket, hogy tegyék a királyságot örökössé a Habsburg-házban. Zrinyi erős ellenállást fejtett ki ez ellen a megírta "Siralmas panasz" c. röpiratát, amelyben már meglátszik a politikai gondolkozásában beállott változás. A "Siralmas panaszban" többek között így ír: "Bűnös a király /a német király/ környezete, amelytől a magyar semmi jóindulatot nem várhat".

12. Zrinyi hadtudományi műveiből kézírásos és nyomtatott szemelvény.

A "Siralmas panasz" előtt már irt prózai műveket Zrinyi Miklós. Prózai munkáinak sorát hadtudományi olvasmányainak kivonatolásával kezdte. Az "V. Károly császár" c. írása egy gyalogezred felállításáról és rendbentartásáról szól. "Svendy Lázár" c. írása egy egész hadsereg személyzetéről értekezik. A "Vitéz hadnagy" c. írásában pedig a hadművészet legfőbb kérdéseiről elmélkedik a XVI és XVII. század olasz katonai írók művei alapján.

13. A "Tábori kis trakta" Kazinczy Gábor - Toldy Ferenc - féle szövegkritikai kiadásának címlapja Csáktornya képével.

Zrinyi hadtudományi művei közül igen jelentős a "Tábori kis trakta" c. tanulmánya, amelyben a tábor összeállításáról és az elszállásolás módjáról értekezett.

14. A "Mátyás király" életéből való elmélkedés első oldala.

Zrinyi az 1655-i országgyűlésen nádorrá szeretne volna választatni magát. A király és az egyházi reakció azonban megakadályozta megválasztását. Ugyanakkor az udvar -mint már mondtuk- arra akarta kényszeríteni az országgyűlést, hogy mondjon le a szabad királyválasztási jogáról és fenntartás nélkül rendelje magát alá a Habsburg-ház érdekeinek. Zrinyi ekkor írta a nemzeti függetlenség védelmében a "Mátyás király életéről való elmélkedés" c. munkáját, amelyben már határozottan megfogalmazta a központosított királyság tervét. Képünk a tanulmány első oldalát ábrázolja.

15. Nagyvárad a XVI. század végén. Houfnágel György kézmetszete. Nagyvárad eleste döntő módon befolyásolta Zrinyi törökellenes politikájának megerősödését.

A Habsburgok politikája miatt Zrinyi kapcsolatot keresett II. Rákóczi György erdélyi fejedelemmel, akiben a nemzeti függetlenségi törekvések főtámasztékát látta. 1657-ben azonban II. Rákóczi György lengyelországi hadjárata kudarccal végződött, amihez 1660-ban Nagyvárad eleste is hozzájárult. Nagyvárad eleste éppen annyira elkészerítette a magyarságot, mint Budáé. Minden jó hazafi forrott a megtorlás vágyától. Zrinyi sem tudott nyugodni. Seregével nekiment Kanizsának. Az ostrom szerencsésen folyt, amikor Bécsből leállították. Zrinyi felindultságában összetörte kardját, de taktikából engedelmeskedett. Képünk Nagyvárad váráról készült a XVI. század végén.

16. Zerinvár /Zrinyi-Ujvár/, melyet Zrinyi a délről előretörő törökök feltartóztatása céljából építtetett 1661-ben.

A kanizsai ostrom után Zrinyi felépíttette Zerinvárát a hóditó törökségnek délről, Bosznia felől jövő segédcsapatai ellen. Ennek a várnak az építésekor Zrinyi maga is többször talicskázta a földet.

17. "A török áfium ellen való orvosság" első kiadása /Bártfa 1705/. Címlap.

Zrinyi Miklós legfontosabb politikai írása "A török áfium ellen való orvosság" c. tanulmánya. A mű értékelése megtalálható az

általános gimnázium Magyar irodalom tankönyv I. részében. A mű nyomtatásban csak a Rákóczi-korban jelent meg: "Ne bántsá a magyart!" címmel. A mű első kiadója II. Rákóczi Ferenc tábornoka Forgách Simon volt. A műnek első kiadásán a "Symbolum Nicolai Zrinyi" c. szerepel. A címlapra ráírt Bartphea /Bártfa/ megjelenés téves; valószínűbb, hogy a könyv kassai nyomdából került ki. Eredeti je a Széchenyi Könyvtárban.

18. "A török áfium ellen való orvosság" egykoru másolata az Országos Széchenyi Könyvtár kéziratgyűjteményéből /részlet/.

Az "Áfium" Zrinyi életében és még azután is csak kéziratban terjedt el a magyar hazafiak között. Az Országos Széchenyi Könyvtár egyik ilyen egykoru másolatának kezdőlapját mutatjuk itt be, amely írása után ítélve, valamelyik XVII. századbéli gyakorlatkező íródeák munkája.

19. A "Szigeti veszedelme" XIV. énekének első lapja. Zrinyi kézírása.

Zrinyi Miklós főműve a "Szigeti veszedelem" c. eposz. A művet 1645-46 telén írta. Művét 5 évig hevertette kéziratban. Első felesége halála után vette újra elő a kéziratot, egy keveset változtatott rajta s 1651-ben kiadta Bécsben.

20. A "Szigeti veszedelem" első kiadásának címlapja /Bécs 1651/.

A "Szigeti veszedelem" c. főművét Zrinyi "Adriai tengernek syrenaia groff Zrinyi Miklós" címmel adta ki Bécsben 1651-ben. /A mű értékelését lásd az általános gimnáziumi tankönyv vonatkozó részében./

21. A "Szigeti veszedelem" első kiadásának címképe Zrinyi jelmondatával: "Sors bona, nihil aliud".

Az első, bécsi kiadás /1651/ címlapjának hátán ajánlósortokat írt Zrinyi. A kötetben nemcsak a XV énekes eposzt közölte Zrinyi, hanem van benne két idillium, aztán maga az eposz s végül kisebb versek. Ebből az első kiadásból kb. 10 példány maradt fenn. Egy példány az Országos Széchenyi Könyvtárban.

22. II. Szulejman szultán /1520-1566/, aki ostrom alá fogta Szigetvárat, Hopfer Dániel rézmetszete nyomán.

A II. Szulejman szultán vezette ostrom alkalmával halt hősi halált Zrinyi Miklós, a Szigeti hős, a költő dédapja.

23. A Szigetvárat ostromló törökök. Egykoru rézmetszet. Hopfer Dániel műve, 1530 körül.

Az eposz részletes leírást ad az ostromló törökökről. Képünk három korabeli törököt mutat be. /Hopfer rézmetszete./

24. Hátultöltő ágyu a XVI. század végéről.

Ilyen fegyvereket is használhattak Szigetvár ostromakor.

25. Párviadal magyar hadnagy és török bég között. Rézmetszet a XVI. századból.

26. Magyar huszár a XVI. században.

27. Siklós vára. /Az eposz szerint a török szultán a siklói vesereség miatt határozta el, hogy ostrom alá veszi Szigetvárat./

28. Zrinyi kirohanása. /Rézmetszet a XVII. századból./

29. Zrinyi Miklós, a költő, halála.

Zrinyi a szégyenletes vasvári béke után visszavonult csáktornyai várába. A vár körül rendezett vadászatot ölte meg egy vadkan 1664. november 18-án. Képünk egykorú metszet nyomán készült.

30. Bethlen Miklós "Önéletírásának" címlapja.

Ebben a naplóban a szerző hiteles leírását adja Zrinyi tragikus halálának.

31. Istvánffy Miklós /1538-1617/ "Historia"-ja első kiadásának címlapja /Köln, 1622/. Ez a mű volt Zrinyi eposzának legfontosabb forrása.

Zrinyi Miklós az eposz megírásához több forrásművet használt. Előszörban Istvánffy Miklós többkötetes "Nicolai Istvánfi Pannonii Historiarum de rebus Ungaricis libri XXXIV." c. művét. Forrásai közé tartozik még: Zsáboki János, Boyssardus János, Budina Sámuel, Reusner Miklós írása. Forgách Ferenc Commentariusai, Schesaeus Keresztélynek "De capta Zigetia Historia" c. krónikája.

32. Báday Gedeon /1713-1792/, aki először hívta fel a magyar olvasók figyelmét Zrinyi Miklós eposzára.

33. Kazinczy Ferenc, aki mind a "Szigeti veszedelem" c. eposzt, mind "A török áfium"-ot sajtó alá rendezte /1817/.

34. A legújabb Zrinyi-kiadványok.

Kultuskormányzatunk méltó módon ápolja Zrinyi szellemi hagyatékát. Képünk a felszabadulás után megjelent Zrinyi kiadványokat mutatja be.

35. Zrinyi Miklós, a szigetvári hős, szobra Budapesten, a Köröndön,

37. Zrinyi Miklós, a költő mellszobra Budapesten, a Néphadsereg Színháza előtt.

Készült a Felsőoktatási Jegyzetellátó Vállalatnál
Felelős vezető: Bojkovszky Lajos